

Till Kulturdepartementet
ku.remissvar@regeringskansliet.se
kopia till ku.md@regeringskansliet.se

2024-09-10

Dnr: Ku2024/00602

Remissyttrande

Ansvar och oberoende - public service i oroliga tider

(SOU 2024:34)

8.4.7 Speglingsuppdraget

Skrivningen att programutbudet ska spegla variationen i hela befolkningen bör finnas kvar.
Skrivningen om mångfaldsperspektiv bör också finnas kvar

Skrivningen om mångfaldsperspektiv bör finnas kvar, om det inte är utskrivet finns risken att vår minoritet negligeras i samma eller rent av större utsträckning. Vi kan peka på den här skrivningen när vi blir osynliggjorda och på det sättet sätta press på bolagen att leva upp till och spegla mångfalden.

Skrivningen att programutbudet ska spegla variationen i hela befolkningen bör också finnas kvar, av samma orsak som att mångfaldsperspektiv bör finnas kvar.

Det här behövs då bolagen nu även med de skrivningarna, brister i att ge vår minoritet synlighet i program riktade till majoritetsbefolkningen. Här är några exempel från pågående tillståndsperiod:

- När Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset, STR-T, skickade in ansökan om urfolksstatus för tornedalingar, kväner och lantalaiset rapporterades detta inte alls i public servicebolagens svenskspråkiga riksnyheter. Denna nyhet nådde över nyhetströskeln i utländsk media, och borde givetvis även gjort det i public servicebolagens nyheter.
- Vår minoritet osynliggörs i Historien om Sverige, ett osynliggörande trots belägg för att folket funnits här redan på 800-talet.
- Det rapporterades inget i SVT om när tornedalingar, kväner och lantalaiset blev erkänd stark part i renmarksutredningen och inkluderad i sakkunniggruppen där endast tjänstemän från departementet och samiska representanter tidigare inkluderats.
- Vid luciafirande i Jukkasjärvi, en central ort för vår minoritet, fanns inga inslag på meänkieli, däremot fanns samiska inslag, detta är ett osynliggörande som vi anser bryter mot att spegla variationen i hela befolkningen samt bryter mot mångfaldsperspektivet.

Program om minoriteten, kultur och historia är viktiga både för minoriteten själv men även för majoritetsbefolkningen. Kunskap om denna del av Sveriges historia, är en del av hela Sveriges historia som är okänd för de flesta. Denna kunskap är viktig för förståelsen av Sverige, mångfaldsperspektivet och en förutsättning för acceptans, respekt och förståelse för varandra. Det är helt enkelt en viktig del i det demokratiska och mångfacetterade Sverige.

Att utelämnas oss från historiebereskrivning om Sverige är också en historieförvanskning.

Att utelämnas oss från nyhetsbevakning är att inte tillhandahålla en mångfacetterad bild av nyhetsverige, majoritetsbefolkningen missar viktiga nyhetshändelser.

Att utelämna vår minoritet motverkar att utbudet upplevs som relevant och angeläget för de berörda grupperna. Detta gör tvärt om att en misstro och misstänksamhet väcks hos vår minoritet, då en så stor minoritetsgrupp som den tornedalska minoriteten exkluderas och osynliggörs, till och med i nyheter och sändningar från det stora meänkielispråkiga området (Gällivare, Haparanda, Pajala, Kiruna och Övertorneå kommuner).

För att speglingsuppdraget ska fungera så behövs kulturkompetens eller kulturkompetensstöd i/till alla redaktioner, inte enbart till redaktionerna som producerar minoritetsspråksprogram.

8.4.8 Stärkt kvalitet i utbudet på de nationella minoritetsspråken och teckenspråk

Krav på att programutbudet ska ha relevans för de berörda grupperna är viktigt.

Förutom att ha samråd med minoriteterna, så är det viktigt att program på nationella minoriteter under produktionens gång kollas av någon med språklig och kulturell kompetens, så att kvaliteten i utbudet säkras.

Program som ska vara på meänkieli har på både SVT och UR haft sverigefinska deltagare som pratat finska, detta har skett vid flertalet produktioner. Det är av stor vikt att meänkieli inte sammanblandas med finska, och att den lilla produktion som görs i största utsträckning ska sträva efter att hitta meänkielitalande medverkande.

Orsaker till dessa återkommande problem med att finska används i stället för meänkieli kan bero på bristande språklig och kulturell kompetens i produktionerna, samt att produktionsbolag och SVT och UR inte har tillräckligt informationsutbyte vad gäller ex casting.

Exempelvis har en och samma person anlåtats för casting av deltagare till program vid olika produktioner och upprepat fått in finskspråkiga medverkande i program, trots att ett produktionsbolag, på grund av denna felaktiga casting, var tvungna att göra om castingen och spela in programmet en andra gång på grund av att den första inspelningen gjordes med sverigefinnar som talar finska och därigenom inte blev ett meänkielispråkigt program.

Vi ser härav att det är av stor vikt att det i produktionerna finns personer med språklig och kulturell kompetens.

Med tanke på språkrevitaliseringen, speglingsuppdraget och den låga kunskapsnivå om tornedalingar, kväner och lantalaiset samt meänkieli, ser vi att UR behöver producera mer på, om och för språket och minoriteten. Detta gäller både kunskap inom gruppen samt inte minst kunskap riktad till majoritetsbefolkningen och utbildningsväsendet. Då det produceras väldigt lite av detta på UR, och med tanke på att vi är den minst kända av de nationella minoriteterna, så ser vi att UR borde få ett förstärkt uppdrag att synliggöra och stärka tornedalingar, kväner och lantalaiset samt meänkieli. Vi anser att resurser för den insatsen bör ges.

Fortsatta krav på utbudets omfattning

Apropå skrivningen att Public service-företagens förstapubliceringar på vart och ett av de nationella minoritetsspråken ska öka under tillståndspanoroden jämfört med 2025 år nivåer.

Så anser vi av erfarenhet att detta är en för svag skrivning. Med tanke på hur det sett ut under den pågående sändningsperioden med en marginell ökning av program på meänkieli så bör det krävas en årlig ökning av förstasändningar. Detta gäller i synnerhet UR och SVT där ökningen av program på meänkieli varit ytterst blygsam.

Förstasändningar på meänkieli är:

För SVT 29 h/år (2023), vilket är mindre än 5 minuter/dag.

För UR 6h och 23min/år (2023). Vilket är strax över 1 minut/dag.

På UR har meänkieli lägst antal förstasändningar av de nationella minoritetsspråken och teckenspråk
På SVT näst lägst, endast Jiddisch har mindre.

Om vi jämför de territoriella språken finska, meänkieli och samiska, så ser det ut som följande:

UR:

Finskan har 3 gånger mer förstasändningar (12,80 h mer) än meänkieli

Samiskan har 1,6 gånger mer förstasändningar (4,11 h mer) än meänkieli

SVT:

Finskan har 5,3 gånger mer förstasändningar (125 h mer) än meänkieli

Samiskan har 3,6 gånger mer förstasändningar (74 h mer) än meänkieli

SR:

Finskan har 10,8 gånger mer förstasändningar (3878 h mer) än meänkieli

Samiskan har 1,9 gånger mer förstasändningar (347 h mer) än meänkieli

Dessa siffror är inte uppdelade på ålder, men det ger en än mörkare bild för meänkielis möjligheter att revitaliseras och åter bli ett levande språk där nya språkbärare stolta för vidare språket till framtida generationer.

Här har ni svart på vitt hur situationen ser ut för språket meänkieli, ett språk där staten genom en hård försvenskningsspolitik till det närmaste helt lyckats stoppa språköverföringen mellan generationerna. Nu utkämpas en kamp med att minska försvenskningens följdverkningar. Nu är det dags att staten tar sitt ansvar för att underlätta detta, bland annat genom att tydligt öka antalet förstasändningar hos Public service-företagen genom en skarpare skrivning om ökning av förstasändningar på meänkieli. För mer information om försvenskningsspolitiken hänvisar vi till *Sannings- och försoningskommissionen för tornedalingar, kväner och lantalaisets slutbetänkande SOU 2023_68*

Granskning och fakta

En del i att kunna kontrollera hur bolagen sköter sig är genom att läsa public service-redovisningarna. SVT och UR redovisar dessvärre inte antal timmar förstasändningar för olika åldersspann, barn, ungdom och vuxen. Det här är viktig information för Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset, STR-T vid granskning och vid samråd med bolagen. Vi kan visserligen begära ut dessa siffror, men det blir ett extra moment med att invänta svar för vidare analys. På grund, av väldigt hög arbetsbelastning på grund av dåliga ekonomiska förhållanden till följd av att staten inte skjuter till medel så att riksförbundet kan leva upp till sina åtaganden som företrädare för minoriteten samt remissinstans och samrådspart med olika myndigheter och instanser, så ser vi att det bästa vore att public service-redovisningarna innehåller antal timmar för förstasändningar för olika åldersspann, barn, ungdom och vuxen.

Kapitel 16 Hur utbudet ska sändas och tillhandahållas

Med tanke på att utbudet ska sändas och tillhandahållas på ett teknikneutralt sätt, ser vi farhågor med att produktioner kan bli svårtillgängliga både i sökbarhet vad gäller tidsperspektivet.

Det är viktigt att bolagen åläggs att hålla sina förstapubliceringar tillgängliga på egna plattformar och under en längre tid.

Om exempelvis streaming via digital plattform räknas som förstapublicering, så bör bolagen åläggas att hålla detta tillgängligt på egna plattformar.

Vad gäller tillhandahållande av program ser vi en brist som gäller främst SVT. De har begränsat under hur lång tid de producerade programmen är tillgängliga på deras plattformar. Därigenom finns inte program på meänkieli kvar att titta på efter den tiden, vilket är en nackdel för främjandet och revitaliseringen av meänkieli. På UR och SR ligger de producerade programmen kvar under en mycket lång tid. Så att personer som tillhör den meänkielitalande befolkningen, som vill återta sitt språk, ska ha bättre förutsättningar för detta är det viktigt att det finns många program på språket.

Att public servicebolagen utöver egna sökfunktioner på egna plattformar, har en gemensam sökplattform för att hitta program på de nationella minoritetsspråken skulle vara en positiv utveckling.

Tillgängligheten av program är i mycket beroende av sökfunktionerna och programplaneringen på bolagens plattformar. Här finns mycket kvar att önska. Kan det finnas någon granskande funktion som säkerställer att bolagen lever upp till funktionaliteten och synligheten av utbudet på sina plattformar? SVT är ett bolag som inte levererat på den här punkten trots flera års påpekande om bristerna under samråd mellan SVT och Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset, STR-T. Samma problematik har kvarstått.

Här är två exempel från SVT barn:

-Man måste skrolla ner för att hitta meänkielisymbolen, förbi 20 rader med massa spännande program som man lätt stannar vid. Omöjligt att veta att man ska skrolla ner för att hitta meänkieli-program.

-Vid sökning på ordet meänkieli i sökrutan på SVT barn kommer tre program fram, inget av dessa program är på meänkieli, detta gör att programmen som producerats är ytterst svåra att hitta.

Dessa problem har vi lyft fram under 2021, 2022 och 2023 men trots detta kvarstår problemet.

Även UR har brister vad gäller sökfunktioner och tillgängligheten av program, men UR har varit mer lyhörda och har gjort förbättringar, och den dialogen fortsätter.

Kapitel 19 Medelstildelning

Vi är bekymrade över medelstildelning för public serviceföretagen under nästa tillståndsperiod. En faktisk neddragning av medelstildelning riskerar att slå mot produktionen av program som berör nationella minoriteter.

Vi anser att det behövs mer medel till produktioner om, med och för den nationella minoriteten tornedalingar, kväner och lantalaiset samt språket meänkieli.

Om medelstildelningen blir som utredningen föreslår så ser vi att det finns ett ännu starkare behov av att ytterligare trycka på speglingsuppdraget, mångfaldsperspektivet, uppdraget som gäller att spegla variationen i hela befolkningen samt kvalitets och kvantitetskraven vad gäller nationella minoritetsspråk och i vårt fall meänkieli samt kunskapen om tornedalingar, kväner och lantalaiset.

Svenska Tornedalingars Riksförbund
Tornionlaaksolaiset

Avslutningsvis

Vi anser att de ovannämnda synpunkterna ska beaktas.

Terje Raattamaa

Ordförande Svenska Tornedalingars Riksförbund – Tornionlaaksolaiset

Eva Kvist

Verksamhetsledare Svenska Tornedalingars Riksförbund - Tornionlaaksolaiset

Svenska Tornedalingars Riksförbund-Tornionlaaksolaiset
Tornedalsvägen 13, 984 31 Pajala

Tel: 073 735 40 91
Org.nr: 897600-3569
Bg: 669-2230

info@str-t.com
www.str-t.com
www.facebook.com/tornionlaaksolaiset